

Integracija učenika s posebnim potrebama u redoviti sustav školovanja

---

Smiljanić, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Bjelovar University of Applied Sciences / Veleučilište u Bjelovaru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:144:962933>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-25**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Bjelovar University of Applied Sciences - Institutional Repository](#)

VELEUČILIŠTE U BJELOVARU
PREDDIPLOMSKI STRUČNI STUDIJ SESTRINSTVO

**INTEGRACIJA UČENIKA S POSEBNIM POTREBAMA
U REDOVITI SUSTAV ŠKOLOVANJA**

Završni rad br. 71/SES/2020

Ivana Smiljanić

Bjelovar, rujan 2020.

Veleučilište u Bjelovaru
Trg E. Kvaternika 4, Bjelovar

1. DEFINIRANJE TEME ZAVRŠNOG RADA I POVJERENSTVA

Kandidat: **Smiljanić Ivana**

Datum: 25.08.2020.

Matični broj: 001810

JMBAG: 0314017788

Kolegij: **ZDRAVSTVENA NJEGA OSOBA S POSEBNIM POTREBAMA**

Naslov rada (tema): **Integracija učenika s posebnim potrebama u redoviti sustav školovanja**

Područje: **Biomedicina i zdravstvo**

Pojlje: **Kliničke medicinske znanosti**

Grana: **Sestrinstvo**

Mentor: **Živko Stojčić, dipl.med.techn.**

zvanje: **viši predavač**

Članovi Povjerenstva za ocjenjivanje i obranu završnog rada:

1. **Gordana Šantek-Zlata, mag.med.techn., predsjednik**
2. **Živko Stojčić, dipl.med.techn., mentor**
3. **Marina Friščić, mag.med.techn., član**

2. ZADATAK ZAVRŠNOG RADA BROJ: 71/SES/2020

Studentica će u radu opisati učenike s posebnim potrebama, na kakve prepreke oni nailaze u sustavu školovanja (zakonske, društvene, predrasude i sl.) te koje su mogućnosti integracije u sustave redovnog školovanja.

Također će odrediti ulogu medicinske sestre/tehničara u integraciji djece s posebnim potrebama u sustave redovitog školovanja kroz prikaz slučaja.

Zadatak uručen: 25.08.2020.

Mentor: **Živko Stojčić, dipl.med.techn.**

Zahvala

Hvala svim profesorima i predavačima Stručnog studija sestrinstva Veleučilišta u Bjelovaru na prenesenom znanju. Veliko hvala mentoru dipl. med. techn. Živku Stojčiću na pomoći tijekom izrade ovog rada. Pored mog mentora, vrlo važni u pisanju ovog rada su bili moja obitelj i prijatelji koji su bili uz mene tijekom cijelog mog obrazovanja, nisu ni jednom posumnjali u mene, bili su mi najveća podrška i glas razuma, pružali mi sve potrebno za daljnji uspjeh, motivirali me i usmjeravali na pravi put, hvala im.

Ivana Smiljanić

Sadržaj

1. UVOD	1
2. CILJ RADA.....	2
3. UČENICI S POSEBNIM POTREBAMA.....	3
3.1. Učenici s teškoćama u razvoju	3
3.1.1. Oštećenje vida	3
3.1.2. Oštećenje sluha.....	4
3.1.3. Oštećenje jezično-govorne-glasovne komunikacije i specifične teškoće u učenju	5
3.1.4. Oštećenje organa i organskih sustava.....	7
3.1.5. Intelektualne teškoće	8
3.1.6. Poremećaji u ponašanju i oštećenja mentalnog zdravlja	9
3.2. Daroviti učenici.....	10
4. INTEGRACIJA UČENIKA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU U REDOVITI SUSTAV ŠKOLOVANJA	12
5. PRISTUP UČENICIMA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU	15
6. ULOGA MEDICINSKE SESTRE/TEHNIČARA U INTEGRACIJI UČENIKA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU.....	17
6.1. Aktivnosti pomoćnika u nastavi	17
7. PRIKAZ SLUČAJA.....	19
8. ZAKLJUČAK	20
9. LITERATURA.....	21
11. OZNAKE I KRATICE.....	22
12. SAŽETAK.....	23

13. SUMMARY 24

1. UVOD

Posljednjih godina došlo je do velikih promjena u obrazovanju učenika s posebnim potrebama. Do nedavno se problem djece s teškoćama u razvoju rješavao smještajem djece u posebne, njima prilagođene ustanove kao što su specijalne škole, škole za slijepe i slabovidne osobe, škole za gluhe osobe i slične ustanove. Takvi učenici su bili diskriminirani, ali i izrugivani od strane svojih vršnjaka unutar škola, ali i izvan škola. Ti učenici su podučavani od strane tima stručnjaka odvojeno od ostalih učenika. Učenici s hiperaktivnošću i poteškoćama u učenju su bili okarakterizirani kao neposlušni, lijeni i nezainteresirani za nastavu te se ti poremećaji nisu označavali kao poremećaji.

Danas se sve više radi na integraciji učenika s teškoćama u razvoju u redovne osnovne škole uz posebne, individualizirane programe za učenje te uz pomoć asistenta ili pomoćnika u nastavi. U današnje vrijeme učenici s teškoćama u razvoju rastu, odrastaju, obrazuju se i socijaliziraju se uz svoje vršnjake.

Prema Zakonu o Hrvatskom registru osoba s invaliditetom, vrste i stupnjevi tjelesnih i mentalnih oštećenja su: oštećenja vida, oštećenja sluha, oštećenja govorno-glasovne komunikacije, oštećenja lokomotornog sustava, oštećenja središnjega živčanog sustava, oštećenja perifernoga živčanog sustava, oštećenja ostalih organa i organskih sustava, mentalna retardacija, autizam, duševni poremećaji, promjene u ponašanju i reakcijama te ostale vrste oštećenja (1).

Prema Pravilniku o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju, učenik s teškoćama u razvoju je onaj učenik čije sposobnosti u međudjelovanju s čimbenicima iz okoline ograničavaju njegovo puno, učinkovito i ravnopravno sudjelovanje u odgojno-obrazovnom procesu s ostalim učenicima, a njegove teškoće proizlaze iz tjelesnih, mentalnih, intelektualnih, osjetilnih oštećenja i poremećaja funkcija te kombinacije više vrsta oštećenja i poremećaja (2).

Ovaj rad sadrži definicije tko su djeca s teškoćama u razvoju i koje sve teškoće postoje, na koji način se učenici s teškoćama u razvoju integriraju u redoviti sustav školovanja. Također sadrži prikaz slučaja učenika s umjerenom mentalnom retardacijom te ulogu medicinske sestre/tehničara u integraciji djece s teškoćama u razvoju u sustave redovitog školovanja.

2. CILJ RADA

Cilj je ovog rada prikazati važnost integracije učenika s teškoćama u razvoju u redoviti sustav školovanja kako bi se smanjila diskriminacija tih učenika. Također je cilj prikazati koje su vrste teškoća te na koji način se učenici s teškoćama u razvoju integriraju u redoviti sustav školovanja. Uz pomoć prikaza slučaja učenika s umjerenom mentalnom retardacijom objasniti će se uloga medicinske sestre/tehničara u integraciji djece s teškoćama u razvoju u sustave redovitog školovanja.

3. UČENICI S POSEBNIM POTREBAMA

Učenici s posebnim potrebama i učenici s teškoćama u razvoju su dva različita pojma. Učenici s teškoćama u razvoju su učenici sa sniženim intelektualnim sposobnostima, autistični učenici, slijepi i slabovidni učenici, gluhi i nagluhi učenici, učenici s poremećajem govora, glasa i jezika, učenici s motoričkim poremećajima, učenici s kroničnim bolestima, učenici sa smetnjama u ponašanju, učenici s poremećajem pažnje te učenici sa specifičnim teškoćama učenja (3). Učenici s posebnim potrebama mogu biti i daroviti učenici, koji postižu natprosječne rezultate uvjetovane visokim stupnjem razvijenosti pojedinih sposobnosti, osobnom motivacijom i vanjskim poticanjem u jednom ili više područja pa je i njima potrebna posebna potpora, a ne samo učenicima s teškoćama u razvoju (4).

3.1. Učenici s teškoćama u razvoju

Prema Pravilniku o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju postoje više skupina vrsta teškoća. Skupine vrsta teškoća su:

- oštećenja vida,
- oštećenja sluha,
- oštećenja jezično-govorne-glasovne komunikacije i specifične teškoće u učenju,
- oštećenja organa i organskih sustava,
- intelektualne teškoće,
- poremećaji u ponašanju i oštećenja mentalnog zdravlja,
- postojanje više vrsta teškoća u psihofizičkom razvoju (2).

3.1.1. Oštećenje vida

Oštećenje vida je senzoričko oštećenje koje uzrokuje slabovidnost ili sljepoću, a razlika u slabovidnosti i sljepoći se određuje ostatkom vidne oštine i širine vidnog polja (4). Može nastati prije i nakon rođenja djeteta.

Na oštećenje vida može se sumnjati kada su natečeni kapci, crvene i suzne oči, često trljanje očiju, zatvaranje ili prekrivanje jednog oka, škiljenje, treptanje, mrštenje pri radu, osjetljivost na jako ili prigušeno svjetlo, kod neke djece može biti prisutno tiskanje očnih jabučica (5). Djeca kojima je vid oštećen od rođenja su ograničena ili onemogućena u vizualnom promatranju i praćenju. Zbog toga imaju veliki problem u usvajanju modela ponašanja, usvajanju svakodnevnih vještina i stvaranja slike o vanjskom svijetu. Taj problem se očituje u kasnijem razvoju fine i grube motorike (4). Djeci oštećena vida treba više vremena za obradu primljenih informacija. Slabovidna djeca često primaju nedovoljno jasne slike i informacije koje se kasnije nadopunjuju informacijama primljenim pomoću drugih osjetila.

U radu sa djecom oštećena vida potrebno je koristiti različite vrste stimulacija poput taktilne (opip), motoričke (gibanje), auditivne (zvuk), olfaktorne (miris) i gustativne (okus) (4). Učenici s oštećenjem vida ne zaostaju u intelektualnom razvoju za svojim vršnjacima i oni mogu svladati redoviti nastavni plan i program. Potrebno im je omogućiti da sjede naprijed u razredu uz njima prilagođenu rasvjetu. Treba obavijestiti učenika o svim promjenama u rasporedu učionica, dati mu dovoljno vremena za korištenje materijala za nastavu, omogućiti mu da koristi diktafon tijekom nastave. Takvog učenika je potrebno uključiti u sve aktivnosti razreda i što više poticati komunikaciju s ostalim učenicima. Prilikom ispitivanja učenika s oštećenjem vida, potrebno je koristiti usmeno izražavanje, odnosno učenik se ispituje usmenim putem.

3.1.2. Oštećenje sluha

Oštećenje sluha se odnosi na sve vrste ozljeda vanjskog ili srednjeg uha koje uzrokuje slabljenje provodnosti zvuka do unutarnjeg uha (4). Mogu ga uzrokovati mnoga stanja i bolesti koje čine prenatalni, perinatalni i postnatalni čimbenici. Neka oštećenja sluha se mogu ublažiti, a neka i ukloniti uz pomoć lijekova ili određenim operativnim postupcima. Na oštećenje sluha se može sumnjati kada dijete kasni u govoru, odnosno kada dijete do kraja prve godine života ne progovori nijednu riječ. Također se može sumnjati kada je dijete lako omesti, nema usmjerenu pažnju, često okreće glavu kada mu netko govori kako bi bolje čulo, teško mu je pratiti usmene upute, koristi pogrešne riječi ili izmiješa redosljed riječi u rečenici.

Postoji više stupnjeva oštećenja sluha. Gluhe osobe imaju prosječan gubitak sluha iznad 90 dB te ne mogu cjelovito percipirati govor niti uz pomoć slušnog aparata (4). Gluhe osobe percipiraju riječi uz pomoć čitanja s lica i usana sugovornika, a međusobno razgovaraju uz

pomoć znakovnog jezika. Nagluhe osobe imaju prosječan gubitak sluha od 20 ili 25 dB do 90 dB (4). Dije se u više kategorija poput: lako nagluhe, umjereno nagluhe, umjereno-teško nagluhe i teško nagluhe osobe. Nagluhe osobe primljene auditivne informacije dopunjavaju vizualnom percepcijom te im u tome pomaže slušni aparat ili kohlearni implantat. Postoji i prelingvalno oštećenje sluha. To je oštećenje sluha koje je nastalo prije usvajanja jezika, odnosno prije nego je dijete počelo govoriti. Ovo oštećenje sluha utječe na cjelokupni razvoj i psihosocijalno sazrijevanje osobe. Postlingvalno oštećenje sluha je oštećenje koje je nastalo nakon što je dijete usvojilo govor i jezik.

Moguće posljedice oštećenja sluha su teškoće u komunikaciji, odstupanja u emocionalnom i socijalnom razvoju, odstupanja u obrazovnim postignućima djeteta. Posljedice gluhoće ovise o stupnju i vremenu nastanka oštećenja, o potpori okoline, pravodobnoj dijagnozi i liječenju te da li dijete raste među osobama koje čuju.

U obrazovanju djece s oštećenjem sluha se javljaju problemi kao što su teškoće učenja govora, zaostajanje u usvajanju govornog i pisanog jezika, problemi u pisanom izražavanju, oskudniji rječnik, agramatizam, otežano razumijevanje pisanog teksta, teškoće u usvajanju obrazovnih sadržaja (4). Učenici s oštećenjem sluha mogu biti vrlo uspješni u svladavanju redovnog programa uz primjenu specifičnih metoda rada. Cilj odgoja i obrazovanja učenika s oštećenjem sluha je uključiti učenika u cjeloviti obrazovni program koji je primjeren njegovoj dobi te kada god je to moguće, poticati učenika na razvoj govora. Tijekom rada s djecom oštećenog sluha potrebno je osigurati i logopeda, odnosno defektologa specijaliziranog za rad s takvim učenicima.

Gluhosljepoća je istodobno oštećenje vida i sluha. To je stanje koje pojedincu ograničava ili onemogućava optimalnu percepciju putem vida i sluha, a ono zahtijeva određene prilagodbe i posebnosti u komunikaciji i pristupu (4). Gluhoslijepa osoba svakodnevno koristi različite modificirane tehnike te različita pomagala. Većina gluhoslijepih osoba ima ostatak vida ili sluha, ali ima teže oštećenje drugog osjetila. U odgoju i obrazovanju učenika sa gluhosljepoćom potreban je kontinuiran edukacijsko-rehabilitacijski tretman.

3.1.3. Oštećenje jezično-govorne-glasovne komunikacije i specifične teškoće u učenju

Oštećenja jezično-govorne-glasovne komunikacije su ona oštećenja u kojima je zbog organskih i funkcionalnih oštećenja komunikacija govorom otežana ili potpuno izostaje (2).

Mogu nastati zbog promjena u središnjem i perifernom neuromuskulatomnom sustavu. Postoje poremećaji glasa, poremećaji govora i jezične teškoće (4).

Poremećaji glasa su neprimjerena visina glasa (visok, nizak, glas bez promjene, glas isprekidan disanjem), neprimjerena kvaliteta glasa (hrapav, promukao, šuman, nazalan) i neprimjerena glasnoća, rezonancija ili trajanje (5).

Poremećaji govora su artikulacijski poremećaji i poremećaji tečnosti. Artikulacijski poremećaji su teškoće u izgovaranju i međusobnom povezivanju glasova. Mogu se očitovati kao omissija glasova (izostavljanje – uća umjesto kuća), supstitucija (zamjenjivanje – kjava umjesto krava) i distorzija (iskrivljen izgovor - kuvva umjesto kula) (5). Poremećaji tečnosti su mucanje, brzopletost i spor govor. Mucanje je ponavljanje glasova, slogova, riječi ili fraza, produžavanje glasova, slogova, riječi ili fraza, prekidi i zastoji u tempu i ritmu govora, oklijevanje u govoru, praskav ili eksplozivan početak govora, neadekvatne stanke, ubacivanje različitih glasova i poštapalica (5). Često se javlja u stresnim situacijama, u komunikaciji sa odraslim osobama. Brzopletost je prebrzo izražavanje, obilježena je brzim prijelazima s jedne misli na drugu, ubrzanim tempom govora, smanjenom pozornošću. Spor govor je produljivanje svih glasova, posebno samoglasnika (4). Očituje se usporenošću, tromošću, nespretnošću, djeca djeluju nezainteresirano i lijeno.

Jezične teškoće su teškoće u izražavanju, ekspresiji i teškoće u razumijevanju, recepciji jezika. Učenici s jezičnim teškoćama obično otežano čitaju, slovkaju, imaju problema pri pisanju sastavaka. Afazija je nesposobnost upotrebe jezika koja pogađa sposobnost slušanja i govorenja te čitanja i pisanja (4). Učenici s takvim vrstama teškoća često se osamljuju i ne žele komunicirati. Oni savladavaju redoviti nastavni plan uz primjenu individualiziranih postupaka te uz suradnju s logopedom.

Učenici sa specifičnim teškoćama u učenju su učenici s teškoćama čitanja (disleksija, aleksija), pisanja (disgrafija, agrafija) i računanja (diskalkulija, akalkulija) (5). Učenicima je potrebno duže razdoblje usvajanja čitanja, pisanja i računanja. Disleksija, aleksija, disgrafija i agrafija se očituju teškoćama povezivanja slova i glasova, sporoj sintezi i analizi, izostavljanju, zamjeni, dodavanju slova, ponavljanju slogova ili riječi pri čitanju i pisanju, u praćenju slovnog niza, okretanju slova pri pisanju i slično (5). Dolazi do otežanog shvaćanja pročitanoog teksta, povezivanjem pročitanoog sa iskustvima, nerazumijevanja gramatičkih pravila. Tijekom pisanja je neuredan rukopis, slova su neujednačenih veličina i nagiba pisanja, ne poštuje se crtovlje, slova su nepravilno povezana (5). Diskalkulija i akalkulija se očituju kasnijim korištenjem brojeva,

dolazi do pogrešne uporabe brojeva, zrcalnog pisanja znamenaka, pogrešnog prepoznavanja znamenaka, ne uočavanja računskih operacija. Javljaju se teškoće u pamćenju matematičkih podataka, česte su pogreške u smještaju znamenaka u prostor, u potpisivanju jedne ispod druge, smjeru rješavanja zadataka. Zbog toga su učenici nemotivirani za učenje pa se mogu shvatiti kao lijene i nezainteresirane. U radu s takvim učenicima potreban je individualizirani pristup koji će učenicima omogućiti stjecanje znanja, vještina i umijeća za rješavanje jednostavnih problemskih zadataka.

3.1.4. Oštećenje organa i organskih sustava

Oštećenjem organa i organskih sustava smatra se prirođeno ili stečeno oštećenje, deformacije ili poremećaji funkcije pojedinoga organa ili organskih sustava koje dovodi do smanjenja ili gubitka sposobnosti u izvršavanju pojedinih aktivnosti (2). U tu skupinu oštećenja spadaju: oštećenja lokomotornog sustava, oštećenja središnjeg živčanog sustava, oštećenja perifernog živčanog sustava te oštećenja drugih sustava. Najčešća oštećenja su smanjena i/ili onemogućena funkcija pojedinih dijelova tijela, različiti oblici i težina poremećaja pokreta i položaja tijela, nepostojanje dijelova tijela (urođena nerazvijenost ili amputacija) (5). Učenici s oštećenjem središnjeg živčanog sustava, uz motoričke poremećaje, najčešće imaju i oštećenje vida, sluha, teškoće glasovno-jezično-govorne komunikacije, teškoće u ponašanju, emocionalne poremećaje, teškoće u učenju (5). Učenici koji imaju oštećenja ostalih organa i organskih sustava, odnosno učenici koji imaju kronično oboljenje, u slučaju dugotrajnijeg liječenja u bolnici ili kod kuće imaju pravo i mogućnost na organizaciju nastave u kući učenika. Također tijekom boravka u bolnici potrebna je stalna komunikacija između učenika i učitelja. U školi je potrebno osigurati učeniku prilagođen stol i stolice, prilagođena sredstva za pisanje i crtanje, pomagala za držanje i listanje knjiga, prilagođene prilaze za invalidska kolica, itd.

Cerebralna paraliza je stanje nastalo zbog oštećenja ili defekta mozga, koje je obilježeno poremećajima pokreta i položaja (4). Sumnja na cerebralnu paralizu se javlja kada dijete slabo kontrolira glavu poslije 3 mjeseca života, prekomjerna mlohavost ili napetost mišića, nesposobnost sjedenja bez potpora nakon 8 mjeseci života, upotreba samo jedne strane tijela, teškoće pri hranjenju, iritabilnost, odsutnost smijeha (4). Osim oštećenja motorike, moguća su i oštećenja vida, sluha, govorni poremećaji, problemi s učenjem, intelektualne teškoće, hiperaktivnost te poremećaji pažnje. Učenici s cerebralnom paralizom se sve češće uključuju u redoviti sustav školovanja prema posebnim programima te uz vođenje rehabilitatora.

3.1.5. Intelektualne teškoće

Intelektualne teškoće su stanja u kojima je značajno otežano uključivanje u društveni život, a povezano je sa zaustavljenim ili nedovršenim razvojem intelektualnog funkcioniranja, što je utvrđeno na osnovi medicinske, psihologijske, edukacijsko-rehabilitacijske i socijalne ekspertize (2). U ovu skupinu spadaju učenici sa graničnom inteligencijom, učenici s intelektualnim teškoćama (stari naziv je mentalna retardacija) i učenici iz kulturno deprivirane sredine (5). Ograničenja se očituju u intelektualnom funkcioniranju i adaptivnom ponašanju kroz teškoće u izvođenju misaonih operacija što otežava proces učenja i usvajanja znanja (5). Smanjena je komunikacija, briga o sebi, snalaženje u okolini, stanovanje, usvajanje socijalnih vještina i navika, sudjelovanje u socijalnoj zajednici, samousmjeravanje, zdravlje, sigurnost, funkcionalna znanja, slobodno vrijeme, itd (5). Učenici koji dolaze iz kulturno deprivirane sredine najčešće su prosječnih intelektualnih potencijala, ali pokazuju nižu razinu sposobnosti zbog nedovoljne podrške okoline. Teškoće se najčešće očituju u otežanom općem shvaćanju, razumijevanju, nepoznavanju sadržaja pojmova, teškom izdvajanju ključnih činjenica, njihovom logičkom povezivanju, otežanom zaključivanju, teškoćama razumijevanja. Prisutne su i teškoće u percepciji, zapamćivanju i pamćenju, govornoj recepciji i ekspresiji te teškoće motorike.

Postoji više kategorija intelektualnih teškoća. Laka intelektualna teškoća odgovara nekim teškoćama u učenju. Približni kvocijent inteligencije je između 50 i 69, a odgovara mentalnoj dobi od 9 do 12 godina (4). Odrasli sa lakom intelektualnom teškoćom su sposobni za rad i ostvarivanje socijalnih kontakata. Kod umjerenе intelektualne teškoće se može postići neovisnost poput učenja, brige o sebi i komunikacije. Kvocijent inteligencije približno je u rasponu od 35 do 49, a odgovara mentalnoj dobi od 6 do 9 godina (4). Odrasle osobe sa umjerenom intelektualnom teškoćom trebaju različite oblike potpore i pomoći u radu i životu. Teža intelektualna teškoća zahtijeva stalnu pomoć okoline. Kvocijent inteligencije približno je u rasponu od 20 do 34, a odgovara mentalnoj dobi od 3 do 6 godina (4). Teška intelektualna teškoća zahtijeva stalnu pomoć i njegu zbog ograničene komunikacije i pokretljivosti. Kvocijent inteligencije se kreće u rasponu od 0 do 19, a odgovara mentalnoj dobi ispod 3 godine (4). Što je stupanj intelektualne teškoće teži, to je dijete manje sposobno primjereno reagirati na društvene norme što često dovodi do konfliktnih situacija koje dovode do osjećaja manje vrijednosti, nesigurnosti, osjećaja neuspjeha i slično.

Učenici sa intelektualnim teškoćama svladavaju program primjeren njihovim sposobnostima. Najčešće prilagodbe su iz obrazovnih predmeta, ali su te prilagodbe potrebne i iz

odgojnih predmeta. Nastava mora biti usmjerena na osnovna znanja i vještine koje su potrebne za samostalan život.

3.1.6. Poremećaji u ponašanju i oštećenja mentalnog zdravlja

Poremećaji u ponašanju podrazumijevaju sve one pojave u ponašanju koje u odnosu na dob značajnije odstupaju od uobičajenog i društveno prihvaćenog ponašanja (5). U tu skupinu spadaju poremećaji raspoloženja, neurotski poremećaji, shizofrenija, shizotipni i sumanuti poremećaji, poremećaji iz autističnoga spektra, poremećaji aktivnosti i pažnje te poremećaji u ponašanju i osjećanju.

Kako bi se odredila dijagnoza poremećaja u ponašanju, taj poremećaj mora trajati od 3 do 6 mjeseci (5). Poremećaj se mora javljati kod kuće, u školi, mora se javljati više oblika odstupanja. Očituju se kao impulzivnost, hiperaktivnost, nepažnja, neposlušnost, nametljivost, prkos, svađanje, laganje, varanje, neopravdano izostajanje s nastave, verbalna i fizička agresivnost i delikvencija, ali se mogu očitovati i kao plašljivost, povučенost, potištenost, plačljivost, sram, depresija, nisko samopouzdanje, lijenost, dosada, razmaženost i neurotske smetnje (5). U školi se često javljaju u obliku grickanja noktiju, čupkanje kose, obrva, njihanja glave, tikova.

U radu s učenicima koji imaju poremećaje u ponašanju je potrebno oblikovati pozitivnu emocionalno-socijalnu klimu kako bi se učenik osjećao prihvaćeno u društvu i okolini te mu pomoći razviti pozitivnu sliku o sebi.

Hiperaktivnost je razvojni poremećaj nedostatka inhibicije ponašanja koji se očituje kao razvojno neodgovarajući stupanj pažnje, pretjerane aktivnosti i hiperaktivnosti, a otežava samousmjeravanje i organizaciju ponašanja u odnosu na budućnost (4). Problemi poput hiperaktivnosti i impulzivnosti se najčešće javljaju u dobi od 3 do 4 godine, a problemi s nepažnjom se najčešće javljaju u dobi od 5 do 7 godine (4). Postoji i poremećaj pod nazivom pomanjkanje pažnje ili Attention-Deficit Disorder, odnosno ADD. Može se prepoznati po impulzivnosti i neorijentiranosti u vremenu te po povećanoj ili smanjenoj razdražljivosti (4). Djeca s poremećajem hiperaktivnosti često tresu rukama ili nogama, ustaju sa stolca kada moraju biti mirna, pretjerano trče, penju se kada je to neprikladno te previše pričaju. Djeca s poremećajem pomanjkanja pažnje ne uočavaju detalje, imaju teškoće s održavanjem pozornosti kod igre, često se čini da ne slušaju kada im netko nešto priča, ne prate upute i školske zadatke,

ne pišu domaću zadaću, često gube stvari koje su potrebne za izvršavanje zadataka, ometaju ih različiti vanjski podražaji te često zaborave što su morali napraviti. Kada je udruženo pomanjkanje pažnje i hiperaktivnost, onda se govori o poremećaju pomanjkanja pažnje s hiperaktivnošću ili Attention-Deficit and Hyperactivity Disorder, odnosno ADHD. U radu s takvom djecom potrebno je učiti ih samokontroli ponašanja, poticati razvoj njihovog samopouzdanja. Odnos prema djeci treba biti dosljedan i čvrst, ali mora biti topao i osjećajan kako bi se osjećali prihvaćenim.

Autizam je kompleksan razvojni poremećaj čiji specifičan uzrok još nije poznat, njime su zahvaćeni svi aspekti dječje ličnosti; govor, motorika, ponašanje i učenje (4). Osnovni problemi su nekomunikativnost, nemogućnost uspostavljanja socijalnih odnosa, sklonost osamljivanju i povlačenju u sebe. U ranoj dobi se mogu primijetiti prvi simptomi poput ne uspostavljanja kontakta s majkom, dijete ne gleda majku u oči, dijete djeluje nezainteresirano, moguće su teškoće u hranjenju i spavanju. Ponekad se kod djece s autizmom javlja agresivnost, destruktivnost, samoagresivnost. Postoje i nadareni autisti s izraženim sposobnostima crtanja, glazbenim sposobnostima, pamćenjem i sposobnostima računanja (4). Kako bi se utvrdila dijagnoza autizma, potrebno je najmanje devet od navedenih simptoma: teškoće u druženju i igranju s drugom djecom, ponašanje poput gluhe djece, otpor prema učenju, odsutnost straha prema opasnostima, otpor prema promjenama u okolini, korištenje gesta za pokazivanje želja, smijeh bez razloga, odbojnost prema maženju, odbojnost prema nošenju, pretjerana fizička aktivnost, izbjegavanje pogleda u oči, vezanost za objekte, okretanje predmeta i uznemirenost kada je ometeno u tome, ponavljajuće i čudne igre, držanje po strani (4). Obrazovanje djece s autizmom najčešće se odvija u specijaliziranim ustanovama, ali se radi na integraciji u redoviti sustav školovanja kako bi se zdrava djeca upoznala s autizmom, stvorila svijest i razumijevanje njihovih posebnih potreba. Obrazovanje se odvija po individualiziranom, prilagođenom programu. Potrebno je stalno poticanje na aktivnost i sudjelovanje u nastavi, zadaci se moraju rastavljati na manje, jednostavnije cjeline. Treba raditi na podizanju komunikacijskih i socijalizacijskih sposobnosti koje imaju prednost pred stjecanjem znanja (5).

3.2. Daroviti učenici

U učenike s posebnim potrebama ubrajamo i darovite učenike. Njima je potrebna posebna potpora kako bi im se omogućio razvoj iznadprosječnih sposobnosti. U tu skupinu se ubrajaju djeca i mladi koji su iznimno talentirani te oni koji pokazuju mogućnost postizanja visokih postignuća u odnosu na svoje vršnjake. Znakovi darovitosti su: komunikacija s odraslima,

pamćenje detalja o promatranim stvarima, prepričavanje dijelova priča koje je dijete jednom čulo, postavljanje pitanja s teškim odgovorima, samostalno učenje slova, čitanja, pospremanje igračaka i predmeta prema određenim kriterijima, korištenje logike, koncentracija na aktivnost, bogat rječnik, izražavanje vlastitih osjećaja, svojeglavost, upornost, radoznalost, dodavanje izmišljenih dijelova priča, pjesama, raspravljanje o dobrom i lošem, izražen smisao za humor, oponašanje ljudi i životinja, nestrpljivost, smišljanje vlastitih igara, korištene izmišljenih prijatelja i igračaka, donošenje rješenja problema, pokazivanje maštovitosti, itd (4).

Daroviti učenici su skloni problemima u socijalnom funkcioniranju. Često su jako ranjivi na kritike drugih osoba, imaju izraženu potrebu za uspjehom i samopotvrđivanjem. Ponekad se izoliraju od drugih osoba, imaju slabije samopoštovanje i usporen socijalni i emotivni razvoj. Takvi učenici često žele donijeti neke promjene koje nisu prihvaćene od strane vršnjaka te se zbog toga izoliraju, osjećaju se obeshrabreno i frustrirano.

Tijekom obrazovanja darovitih učenika, najprije je potrebno prepoznati tu darovitost te pronaći način na koji će se darovitost moći razvijati. Učenik se treba dodatno okupirati edukativnim sadržajem kako bi se izbjegla dosada.

4. INTEGRACIJA UČENIKA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU U REDOVITI SUSTAV ŠKOLOVANJA

Ne postoji dijete koje se ne može odgajati i obrazovati bez obzira kolike su mu intelektualne sposobnosti. Pojam integracija odnosi se na povezivanje dijelova u cjelinu i od tog značenja polazi odgojno-obrazovna integracija (6). Inkluzivno obrazovanje podrazumijeva uvažavanje različitosti svakog pojedinca te prilagodbu obrazovnog sustava i školskih ustanova potrebama, mogućnostima, sposobnostima i interesima svojih korisnika kako bi osobnost svakog pojedinca došla do punog izražaja (7). Razlika između integracije i inkluzije je ta što se pod inkluzijom podrazumijeva obrazovanje svakog učenika u jednakim uvjetima, u skladu sa sposobnostima i izjednačavanje njihovih prava, a integracija se odnosi na uključivanje učenika s posebnim potrebama u redoviti sustav školovanja. Učenici s posebnim potrebama koji su integrirani u redovne osnovne škole rade po prilagođenim programima. Te programe sastavljaju nastavnici uz pomoć stručnih suradnika, a to su edukacijski-rehabilitator i/ili pedagog, psiholog (6). Mnogim učenicima s posebnim potrebama je potrebna dodatna pomoć koju im pružaju asistenti, odnosno pomoćnici u nastavi. Treba obratiti pažnju na ono što je važno da bi učenik mogao napredovati i da bi bio osposobljen za situacije u daljnjem životu, a nastavni plan i program usmjeravati prema ostvarenju tih sposobnosti. Vrlo je važno razviti određene sposobnosti kao što su pisanje, čitanje, računanje i socijalizacija. Treba znati kako neki učenici s posebnim potrebama mogu napredovati isto kao njihovi vršnjaci, a neki do određene granice, ovisno o vrsti teškoća. Za učenike kojima je potrebna pomoć u učenju, škola je dužna organizirati dopunsku nastavu, a za učenike koji u određenom dijelu nastave pokazuju darovitost, škola je dužna organizirati dodatnu nastavu.

Programska potpora obuhvaća različite vrste primjerenih programa odgoja i obrazovanja, dodatne odgojno-obrazovne i rehabilitacijske programe te privremene oblike odgoja i obrazovanja koji se provode u školama i drugim javnim ustanovama koje provode djelatnost odgoja i obrazovanja (2). Privremeni oblici odgoja i obrazovanja su: nastava u kući, nastava u zdravstvenoj ustanovi i nastava na daljinu. Nastava u kući se organizira učenicima koji privremeno ne mogu polaziti nastavu u školi, a predviđeno trajanje oporavka može utjecati na praćenje i svladavanje nastavnih sadržaja (2). Nastava u zdravstvenoj ustanovi organizira se za učenike sa zdravstvenim teškoćama koji se nalaze na stacionarnom liječenju ili na liječenju u dnevnoj bolnici (2). Nastava na daljinu je oblik nastave u kući ili u zdravstvenoj ustanovi kojim se učeniku omogućava praćenje nastave uz pomoć telekonferencije ili videokonferencije (2).

Primjereni program odgoja i obrazovanja je nastavni plan i program i/ili kurikulum koji omogućava odgojno-obrazovno napredovanje učenika poštujući specifičnosti njegove utvrđene teškoće, specifičnosti njegova funkcioniranja i njegove odgojno-obrazovne potrebe (2).

Primjereni programi odgoja i obrazovanja učenika su:

- redoviti program uz individualizirane postupke,
- redoviti program uz prilagodbu sadržaja i individualizirane postupke,
- posebni program uz individualizirane postupke,
- posebni programi za stjecanje kompetencija u aktivnostima svakodnevnoga života i rada uz individualizirane postupke (2).

Redoviti program uz individualizirane postupke određuje se učenicima koji mogu svladavati redoviti nastavni plan i program, ali su im potrebni individualizirani postupci u radu (2). Individualizirani rad podrazumijeva potrebu izrade individualiziranih odgojno-obrazovnih programa (IOOP). Izrada IOOP-a temelji se na procjeni sposobnosti, mogućnosti, interesa te odgojno-obrazovnih razina i vještina svakog učenika (8). IOOP pokazuje koji su ciljevi, razine usvajanja sadržaja, odgojno-obrazovni zahtjevi, vrijeme, izbor nastavnih metoda, postupaka, oblici rada, sredstva i pomagala potrebna za rad svakog učenika (8). Tim programom se prati i evaluira postignuće učenika s posebnim potrebama.

Redoviti program uz prilagodbu sadržaja i individualizirane postupke određuje se učenicima koji ne mogu svladavati nastavni plan i program bez sadržajnog ograničavanja te im je potreban individualizirani pristup u radu i sadržajna prilagodba (2). Sadržaj i metode rada se prilagođavaju učeniku u skladu s njegovim sposobnostima uz smanjenje nastavnog sadržaja.

Posebni program uz individualizirane postupke čini posebno strukturirani sadržaj nastavnih planova i programa izrađen prema mogućnostima i sposobnostima učenika. Određuje se učenicima koji ne mogu svladavati redovite programe.

Posebni program uz individualizirane postupke iz pojedinih predmeta provodi se u posebnim razredima, a redoviti program uz individualizirane postupke ili redoviti program uz prilagodbu sadržaja i individualizirane postupke iz ostalih predmeta se provodi u redovitome razredu.

Posebni program za stjecanje kompetencija u aktivnostima svakodnevnoga života i rada uz individualizirane postupke je program koji se provodi u odgojno-obrazovnoj skupini kao

obvezno osnovno obrazovanje koji s obzirom na funkcionalne sposobnosti učenika ima za cilj osposobiti učenika za najjednostavnije aktivnosti svakodnevnoga života i rada, a provodi se od 6. do 21. godine života (2).

5. PRISTUP UČENICIMA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

U procesu učenja, učenici se služe slušanjem učitelja, pomoću udžbenika, radnih bilježnica, radnih listova, prepisanog s ploče, radnih zadataka, itd. Sve te metode učenja je potrebno prilagoditi u radu s učenicima s teškoćama u razvoju.

Učenici s intelektualnim teškoćama teže shvaćaju složene tekstove s puno rečenica, teže određuju logičan slijed događaja te teže određuju što je važno u tekstu za učenje. Učenici s teškoćama u čitanju će izgubiti smisao dužeg teksta zbog koncentracije na pravilnost čitanja, mješanjem slova, izvrtnja slogova u riječima. Tim učenicima potrebno je omogućiti praćenje teksta prstom ili obilježiti odlomke. Učenici s hiperaktivnošću će pročitati manji dio teksta, a zatim će im nešto okupirati pažnju te će zaboraviti gdje su stali sa čitanjem i neće dovršiti proces čitanja. Zbog toga neće uspješno shvatiti pročitano i obraditi potrebne informacije. Takvim učenicima je potrebno pružiti podršku podcrtavanjem bitnih dijelova rečenica, označavanjem markerima i različitim bojama kako bi se lakše orijentirali na ključne informacije.

Učenik se treba usmjeravati na zadatak uz primjenu jednostavnih, preglednih nastavnih sredstava bez suvišnih detalja. U nastavi potrebno koristiti aplikacije, slike, crteže, karte razne sheme i slično. Ponekad je potrebno zadatke, pravila i sve bitno istaknuti podcrtavanjem. Prostor za čitanje, pisanje i domaću zadaću je potrebno označiti simbolima ili bojama radi lakšeg snalaženja. Učenika treba što više uključivati u rad s ostalim učenicima na primjeren način, npr. kada čitaju tekst ili odlomak uključiti ga da pročita početak teksta ili početak odlomka. Prilagodba sadržaja se odvija izdvajanjem bitnih dijelova i izradom sažetaka. Na taj način će učenicima biti olakšano samostalno učenje i rad. Učenicima treba pojednostaviti izraze i rečenice na njima lako razumljiv način. Potrebno je vizualno prikazivanje sadržaja putem slika, opipljivih materijala i primjera iz svakodnevnog života. Složene pojmove treba raščlaniti na više jednostavnih pojmova. Potrebno je govoriti jednostavnim, lako razumljivim riječima. Učenicima s motoričkim smetnjama treba omogućiti da im materijal za čitanje bude fiksiran za podlogu i da koriste pokazivače za praćenje čitanja. Ukoliko učenik ima problema sa prepisivanjem, potrebno mu je osigurati nastavni listić sa već napisanim materijalima za rad koji će zaljepiti u bilježnicu. Stalno treba usmjeravati na preglednost i čitljivost napisanog teksta. Na ploči treba pisati većim, tiskanim slovima, istaknuti bitne dijelove teksta te tekst pisan na ploči pratiti govorom. Samostalne sastavke poticati uz pomoć slika ili pitanja koje će biti vodič za pisanje sastavka. Praktičan rad je najbitniji u radu s djecom s posebnim potrebama jer im on najviše pokazuje

povezanost gradiva sa svakodnevnim životom. Pri izradi praktičnog rada, učeniku je potrebno osigurati konept rada s fazama izrade rada, odnosno s koracima koji će mu pomoći u izradi. Najbolji način izrade praktičnog rada za učenike s teškoćama u razvoju je u paru s učenicom bez teškoća koji mu pruža pomoć i usmjerava ga u daljnjim koracima. Učenicima s teškoćama u razvoju treba postaviti ostvarive zahtjeve, treba očekivati od njih realne rezultate. Treba poticati samostalnost učenika te njegovu aktivnost i interakciju sa ostalim učenicima. Potrebno je omogućiti sjedenje učenika blizu učitelja zbog lakšeg pružanja pomoći u radu te im omogućiti više vremena za rješavanje zadanog. U razredu treba poticati prihvaćanje učenika kao jednako vrijedne osobe. Treba se fokusirati na učenikove pozitivne osobine te što više poticati njihovo isticanje. Važno je svakodnevno pohvaliti učenika kako bi imao motivaciju za daljnji napredak.

6. ULOGA MEDICINSKE SESTRE/TEHNIČARA U INTEGRACIJI UČENIKA S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU

Najčešća uloga medicinske sestre/tehničara u integraciji učenika s posebnim potrebama u redoviti sustav školovanja je pružanje potpore u obliku asistenta odnosno pomoćnika u nastavi. Asistent u nastavi osoba je koja provodi individualni rad s učenicima s posebnim potrebama, ostvarujući pritom dvostruku ulogu: pomaže učenicima u usvajanju odgojno-obrazovnih sadržaja te posreduje u uspostavljanju interakcije među učenicima s posebnim potrebama i ostalim učenicima u razredu (9). Asistent u nastavi zapošljava se u školi kako bi radio s učenicima kojima je potrebna posebna pomoć i podrška kako bi uspješno svladali odgojno-obrazovni sadržaj. Asistenti u nastavi mogu raditi s učenicima koji imaju fizičkih poteškoća, s gluhim i slijepim učenicima, s učenicima koji imaju disleksiju, disgrafiju, autističnim, hiperaktivnim učenicima i učenicima s intelektualnim teškoćama. Osobe koje žele biti asistenti u nastavi trebaju imati osobine kao što su empatija, tolerancija, sklonost radu s djecom s posebnim potrebama te spremnost na suradnju s ostalim članovima odgojno-obrazovnog sustava. Prilikom pomaganja mora se voditi briga o budućnosti učenika i zbog toga se potiče osamostaljivanje učenika s posebnim potrebama. Najvažnije je uspostaviti odnos povjerenja te svakodnevno ohrabrivati učenika da pokaže svoje stavove i talente, pohvaliti ga kada nešto dobro napravi, ispraviti ga kada pogriješi. Važno je s učenikom razviti prijateljski odnos. Zapošljavanjem pomoćnika u nastavi želi se olakšati integracija učenika s posebnim potrebama ili teškoćama u razvoju. Poboljšava se kvaliteta školovanja učenika s posebnim potrebama i učenika s teškoćama u razvoju u redovitom sustavu školovanja.

6.1. Aktivnosti pomoćnika u nastavi

Aktivnosti koje pomoćnici u nastavi provode su u vidu: potpore u komunikaciji i socijalnoj uključenosti, potpore u kretanju, potpore pri uzimanju hrane i pića, potpore u obavljanju higijenskih potreba, potpore u obavljanju školskih aktivnosti i zadataka te suradnja s radnicima škole te vršnjacima učenika u razredu (10).

Potpore u komunikaciji i socijalnoj uključenosti se provodi kroz poticanje suradnje s ostalim učenicima te usmjeravanja učenika na prihvatljivo ponašanje. Ukoliko učenik nešto

napravi ili kaže što je neprimjereno, pomoćnikov zadatak je upozoriti ga i usmjeriti kako se lijepo ponašati. Pomoćnik pruža potporu u igri i radu te u socijalizaciji s drugim učenicima.

Ukoliko je potrebno, pomoćnik pridržava učenika i upozorava ga na prepreke u kretanju. Učenika koji se kreće u invalidskim kolicima pomoćnik treba voziti, ukoliko to ne može raditi samostalno. Pomoćnik treba upravljati pomagalicama za penjanje i spuštanje stepenicama ukoliko se u školi nalaze stepenice.

Ukoliko učenik ne može samostalno jesti, pomoćnik mu pomaže pri hranjenju (10). Ako učenik ne može samostalno usitniti hranu, pomoćnik mu usitnjava i reže hranu. Također učenika treba podsjećati na higijenu ruku prije i poslije jela te ga podsjećati na bonton prilikom jela.

Ako u školi ne postoji medicinska sestra ili njegovatelj, pomoćnikov zadatak je voditi učenika na toalet te mu pružiti pomoć pri korištenju toaleta (10). Ponekad je potrebno pridržavanje tijekom sjedenja na toaletu, obaviti higijenu tijela nakon obavljene nužde, pomoći učeniku svući ili presvući odjeću. Ako učenik koristi pelene za obavljanje nužde, pomoćnikov zadatak je presvući pelenu i obaviti higijenu tijela učenika prilikom presvlačenja. Nakon obavljene nužde, učenika je potrebno podsjetiti na pranje ruku. Tijekom ulaska u školu, pomoćnik se treba pobrinuti da učenik ima obuću za boravak u školi te mu pomoći pri skidanju i odijevanju odjeće i obuće.

Pomoćnik pruža potporu učeniku koji koristi pedagoško-didaktička pomagala tijekom njihovog korištenja. Ukoliko učenika nema na nastavi, pomoćnikov zadatak je raditi bilješke učeniku koje će mu predati kada se učenik vrati na nastavu. Učeniku se pruža potpora pri čitanju, pisanju, računanju i izradi praktičnih zadataka. Pomoć se pruža i kroz dodavanje potrebnog školskog pribora, fiksaciju udžbenika i radnih materijala za podlogu. Pomoćnik dodatno objašnjava zadatak i uputu učeniku kako bi uspješno savladao zadatak. Svakodnevno je potrebno usmjeravati pažnju učenika na nastavne aktivnosti, poticati ga na izvršavanje zadataka i usmjeravati ga na izvršavanje zadatka.

7. PRIKAZ SLUČAJA

Učenik X.Y. je učenik šestog razreda redovite osnovne škole. Učenik ima umjerenu intelektualnu teškoću. Uz umjerenu intelektualnu teškoću, učenik ima teškoće kao što su disleksija, disgrafija i diskalkulija. Učenik nema tjelesnih teškoća. U skladu sa dijagnozom umjerene intelektualne teškoće, učenik je ostvario pravo na pomoćnika u nastavi iz svih nastavnih predmeta, osim tjelesne i zdravstvene kulture. Sve ostale nastavne predmete, učenik pohađa po posebnom programu iz individualizirane postupke. Za rad pomoćnika u nastavi primljena je medicinska sestra koja svakodnevno sudjeluje u integraciji učenika u redoviti sustav školovanja. Pomoćnica u nastavi učenika svakodnevno dočekuje u školi. Prije početka nastave učenika je potrebno potaknuti na pripremu potrebnih knjiga i pribora. Učenik često zaboravlja potreban pribor za rad te nije spreman za radne zadatke koji ga očekuju. Tijekom nastave i odmora ga treba poticati na primjerene načine ponašanja. Učenik je pristojan i kulturno prema ostalim učenicima, te se voli igrati s ostalima. Učenik nema u potpunosti razvijene zdravstveno-higijenske navike. U školu često dolazi prljavih i neurednih ruku i noktiju, te prljavih ušiju i odjeće. Pomoćnica u nastavi ga upozorava na važnost oralne higijene i pravilne prehrane. Zbog disleksije, disgrafije i diskalkulije učenik teško savladava gradivo. Ne vlada tehnikom čitanja, ne prepoznaje sva slova te mu je zbog toga potrebna pomoć pri čitanju te je potrebno polako diktirati ili slovati što mora zapisati iz nastavnih predmeta. Pri pisanju je neuredan, ne želi brisati ukoliko je nešto pogriješio te samo napiše novo preko pogrešnog. Potrebno ga je stalno poticati na urednost i pažljivost prilikom pisanja. Tijekom nastave stranih jezika mu je potrebna dodatna pomoć pri izgovoru i zapisivanju riječi. Ne razumije matematičke znakove i operacije. Tijekom nastave matematike, pomoćnica mu pomaže konkretnim stvarima (prsti, bomboni, novci) te na taj način učenik uspijeva doći do konkretnih zaključaka. Tijekom nastave likovne i tehničke kulture, učenik je samostalan i pokazuje puno mašte tijekom izrade svojih radova. Na nastavi je često neusredotočen i potrebno je fokusirati njegovu pažnju na rad te ga je stalno potrebno poticati na samostalnost. Tijekom rada ponekad zastane, gleda kroz prozor i ne radi ništa sve dok ga se ne opomene. Pomoćnica u nastavi svakodnevno potiče učenika na interakciju s ostalim učenicima, potiče ga na sudjelovanje u nastavi te podupire učenika u nastavi. Također pokazuje ostalim učenicima kako je učenik ravnopravan i jednako vrijedan bez obzira na njegove teškoće u učenju.

8. ZAKLJUČAK

Posljednjih nekoliko godina dolazi do promjena u odnosu prema učenicima s posebnim potrebama. Učenici s posebnim potrebama više se ne obrazuju samo u specijaliziranim ustanovama i školama, već dolazi do integracije u redoviti sustav školovanja.

Učenici s posebnim potrebama su učenici s teškoćama u razvoju (učenici s oštećenjem vida, sluha, oštećenjem jezično-govorne-glasovne komunikacije i specifičnim teškoćama u učenju, oštećenjem organa i organskih sustava, intelektualnim teškoćama, poremećajima u ponašanju i oštećenjem mentalnog zdravlja) te daroviti učenici. Učenicima s posebnim potrebama je potrebno pružiti potporu kako bi mogli postići svoje potencijale u skladu s njihovim mogućnostima. Darovitim učenicima je potrebna posebna potpora kako bi ostvarili svoje iznadprosječne sposobnosti.

Učenici koji se integriraju u redoviti sustav školovanja pohađaju nastavu po različitim programima. Postoji više programa, a to su: redoviti program uz individualizirane postupke, redoviti program uz prilagodbu sadržaja i individualizirane postupke, posebni program uz individualizirane postupke te posebni programi za stjecanje kompetencija u aktivnostima svakodnevnoga života i rada uz individualizirane postupke.

Učenici s posebnim potrebama najviše problema imaju sa savladavanjem nastavnog gradiva. Zbog toga im je potrebno više rada i truda kako bi postigli željene rezultate te posebna pomoć i potpora u uključivanju u svakodnevne aktivnosti. Također im je potrebna potpora u svakodnevnoj interakciji s ostalim vršnjacima. Najčešći oblik integracije učenika s posebnim potrebama u redoviti sustav školovanja je rad pomoćnika u nastavi. Oni pomažu učenicima s posebnim potrebama u sudjelovanju socijalnim i odgojno-obrazovnim procesima u školi, usmjeravajući se na poticanje samostalnosti učenika. Pomoćnici surađuju i s roditeljima djeteta, učiteljima/nastavnicima, stručnim suradnicima i ostalim zaposlenicima škole. Za daljnje olakšanje integracije učenika s teškoćama u razvoju u redoviti sustav školovanja, potrebno je definirati ulogu pomoćnika u nastavi, osigurati edukacije i stručne ispite za pomoćnike u nastavi te osigurati dodatno obrazovanje za rad s učenicima s posebnim potrebama.

9. LITERATURA

1. Narodne novine. Zakon o Hrvatskom registru o osobama s invaliditetom. [Online]. 2001.
Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2001_07_64_1049.html
(9.9.2020.)
2. Narodne novine. Pravilnik o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju. [Online]. 2015.
Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_03_24_510.html
(9.9.2020.)
3. Zrilić S. Djeca s posebnim potrebama u vrtiću i nižim razredima osnovne škole. Zadar: Sveučilište u Zadru; 2013.
4. Bouillet D. Izazovi integriranog odgoja i obrazovanja. Zagreb: Školska knjiga; 2010.
5. Ivančić Đ. Diferencirana nastava u inkluzivnoj školi - Procjena, poučavanje i vrednovanje uspješnosti učenika s teškoćama. Zagreb: Alka script; 2010.
6. Guberina-Abramović D. Priručnik za rad s učenicima s posebnim potrebama integriranim u razrednu nastavu u osnovnoj školi. Zagreb: Školska knjiga; 2008.
7. Narodne novine. Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2017. do 2020. godine. [Online]. 2017.
Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_04_42_967.html
(9.9.2020.)
8. Kudek-Mirošević J., Granić M. Uloga edukacijskog rehabilitatora – stručnog suradnika u inkluzivnoj školi. Zagreb: Alfa; 2014.
9. Greenspan S., Wieder S., Simons R. Dijete s posebnim potrebama: poticanje intelektualnog i emocionalnog razvoja. Lekenik: Ostvarenje; 2003.
10. Narodne novine. Pravilnik o pomoćnicima u nastavi i stručnim komunikacijskim posrednicima. [Online]. 2018.
Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_11_102_1992.html
(9.9.2020.)

11. OZNAKE I KRATICE

ADD – Attention-Deficit Disorder (Poremećaj pomanjkanja pažnje)

ADHD – Attention-Deficit and Hyperactivity Disorder (Poremećaj pomanjkanja pažnje s hiperaktivnošću)

dB – decibel

IOOP – individualizirani odgojno-obrazovni program

12. SAŽETAK

Do nedavno se problem učenika s posebnim potrebama rješavao smještajem učenika u posebne, njima prilagođene ustanove. Takvi učenici su bili diskriminirani. Danas se sve više radi na integraciji učenika s posebnim potrebama u redovne osnovne škole uz posebne, individualizirane programe za učenje, te uz pomoć asistenta ili pomoćnika u nastavi. Učenici s teškoćama u razvoju su učenici sa sniženim intelektualnim sposobnostima, autistični učenici, slijepi i slabovidni učenici, gluhi i nagluhi učenici, učenici s poremećajem govora, glasa i jezika, učenici s motoričkim poremećajima, učenici s kroničnim bolestima, učenici sa smetnjama u ponašanju, učenici s poremećajem pažnje te učenici sa specifičnim teškoćama učenja. U skupinu učenika s posebnim potrebama spadaju i daroviti učenici kako bi im se omogućio razvoj iznadprosječnih sposobnosti. Pojam integracija odnosi se na povezivanje dijelova u cjelinu i od tog značenja polazi odgojno-obrazovna integracija. Inkluzivno obrazovanje podrazumijeva uvažavanje različitosti svakog pojedinca te prilagodbu obrazovnog sustava i školskih ustanova potrebama, mogućnostima, sposobnostima i interesima svojih korisnika kako bi osobnost svakog pojedinca došla do punog izražaja. Razlika između integracije i inkluzije je ta što se pod inkluzijom podrazumijeva obrazovanje svakog učenika u jednakim uvjetima, u skladu sa sposobnostima i izjednačavanje njihovih prava, a integracija se odnosi na uključivanje učenika s posebnim potrebama u redoviti sustav školovanja. Učenici s posebnim potrebama koji su integrirani u redovne osnovne škole rade po prilagođenim programima. Mnogim učenicima s posebnim potrebama je potrebna dodatna pomoć koju im pružaju asistenti, odnosno pomoćnici u nastavi. važno je učenika osposobiti za situacije u daljnjem životu, a nastavni plan i program usmjeravati prema ostvarenju tih sposobnosti.

Ključne riječi: učenici s teškoćama u razvoju, učenici s posebnim potrebama, integracija, inkluzija, pomoćnici u nastavi.

13. SUMMARY

Until recently, the problem of students with special needs was solved by placing students in special institutions adapted to them. Such students were discriminated. Today, more and more work is being done on the integration of students with special needs into regular primary schools with special, individualized learning programs and with the help of assistants or teaching assistants. Students with disabilities are students with intellectual disabilities, autistic students, blind and partially sighted students, deaf and hard of hearing students, students with speech, voice and language disorders, students with motor disorders, students with chronic diseases, students with behavioral disorders, students with attention deficit disorder and students with specific learning difficulties. The group of students with special needs also includes gifted students in order to enable them to develop above-average abilities. The term integration refers to the connection of parts into a whole and from this meaning starts the educational integration. Inclusive education implies respect for the diversity of each individual and the adaptation of the educational system and school institutions to the needs, possibilities, abilities and interests of its users in order for the personality of each individual to come to full expression. The difference between integration and inclusion is that inclusion means the education of every student in equal conditions, in accordance with the abilities and equalization of their rights, and integration refers to the inclusion of students with special needs in the regular school system. Students with special needs who are integrated into regular primary schools work according to customized programs. Many students with special needs need additional help provided by teaching assistants. It is important to train the student for situations in later life, and to direct the curriculum towards the realization of these abilities.

Key words: students with disabilities, students with special needs, integration, inclusion, teaching assistants.

IZJAVA O AUTORSTVU ZAVRŠNOG RADA

Pod punom odgovornošću izjavljujem da sam ovaj rad izradio/la samostalno, poštujući načela akademske čestitosti, pravila struke te pravila i norme standardnog hrvatskog jezika. Rad je moje autorsko djelo i svi su preuzeti citati i parafraze u njemu primjereno označeni.

Mjesto i datum	Ime i prezime studenta/ice	Potpis studenta/ice
U Bjelovaru, <u>8.10.2020</u>	IVANA SMILJANIĆ	<i>Smiljanic</i>

Prema Odluci Veleučilišta u Bjelovaru, a u skladu sa Zakonom o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, elektroničke inačice završnih radova studenata Veleučilišta u Bjelovaru bit će pohranjene i javno dostupne u internetskoj bazi Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Ukoliko ste suglasni da tekst Vašeg završnog rada u cijelosti bude javno objavljen, molimo Vas da to potvrdite potpisom.

Suglasnost za objavljivanje elektroničke inačice završnog rada u javno dostupnom nacionalnom repozitoriju

IVANA SMILJANIĆ

ime i prezime studenta/ice

Dajem suglasnost da se radi promicanja otvorenog i slobodnog pristupa znanju i informacijama cjeloviti tekst mojeg završnog rada pohrani u repozitorij Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i time učini javno dostupnim.

Svojim potpisom potvrđujem istovjetnost tiskane i elektroničke inačice završnog rada.

U Bjelovaru, 8. 10. 2020.

Smiljanović

potpis studenta/ice